herpy

GEKONY

Henkel's leaf-tailed gecko

Uroplatus henkeli

Jeden z największych gekonów liściastoogonowych, pochodzący z lasów północno-zachodniego Madagaskaru. W dzień leży płasko i niemal niewidocznie na pniu drzewa, a nocą poluje wśród gałęzi. Jest spokojny wobec osobników własnego gatunku i można go rozmnażać, ale nie znosi ani upału, ani suszy, dlatego nadaje się dla doświadczonego hodowcy.

Rodzina: Gekkonidae

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**20-30 cm** długość całkowita z ogonem
Waga	**50-80 g**
Długość życia	**7-11 lat**
Aktywność	**W nocy**
Tryb życia	**Nadrzewny**
Środowisko	**Suchy las i las deszczowy**
Trudność	**Doświadczony**

HODOWLA

Min. terrarium	**60 × 60 × 100 cm** D × S × W dla 2 dorosłych osobników
Temperatura w dzień	**22-26 °C**
Temperatura w nocy	**17-21 °C**
Wilgotność	**60-100%**
UVB	**Zalecane** Strefa Fergusona 2
Pokarm	**Owady**
Utrzymanie	**Pojedynczo, w parach lub w grupach**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**12-18 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**1-2 jaj**
Zniesienia w roku	**1-5**
Inkubacja	**100-230 dni** przy 18-26 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Załącznik II**
Załącznik unijny	**Załącznik B**
IUCN	**Narażony (VU)**

O gatunku

Uroplatus henkeli należy do gekonów liściastoogonowych, rodzaju o jednym z najdoskonalszych kamuflaży w świecie zwierząt. Ma dużą, trójkątną głowę, płaski ogon w kształcie liścia oraz frędzle fałd skórnych wzdłuż ciała i pod brodą. Gdy przywiera do pnia, frędzle zlewają się z korą, a kontur ciała znika. Oczy są duże, z pionową źrenicą, a koniec języka jest czarny, co stanowi jedną z cech rozpoznawczych gatunku.

Gatunek opisano w 1990 roku i nazwano na cześć niemieckiego herpetologa Friedricha-Wilhelma Henkela. Osiąga do 30 cm długości łącznie z ogonem, przy długości ciała (od pyska do kloaki) 12-16 cm. Samce ważą zwykle 50-70 g, a samice 60-80 g, przy czym dobrze odżywione samice hodowlane mogą przekraczać 100 g. Barwa podstawowa jest beżowa, szara lub brązowa z ciemniejszym marmurkowaniem lub poprzecznymi pasami i zmienia się w zależności od światła, pory dnia, temperatury i nastroju. Niektóre osobniki są pstre, w jasne i ciemne plamy, czyli mają tzw. ubarwienie pied.

W 2023 roku najbardziej wysunięte na północ populacje, m.in. z Ankarany i Bobaomby, opisano jako odrębny gatunek, *Uroplatus garamaso*. Jest on nieco mniejszy, ma węższy ogon i jednolicie różowy język. Zwierzęta z dolnej granicy podanych rozmiarów mogą więc należeć do nowego gatunku.

Ogon nie magazynuje tłuszczu, jak u wielu innych gekonów, a gatunek może szybko zachorować bez wyraźnych sygnałów ostrzegawczych. Dlatego najlepiej nadaje się dla hodowców, którzy mieli już do czynienia z wymagającymi, nocnymi gadami. W zamian jest wyjątkowo łagodny wobec osobników własnego gatunku, a rozmnażanie udaje się tym, którzy zapewnią właściwy klimat.

Występowanie i środowisko

Gatunek występuje wyłącznie na Madagaskarze, w północno-zachodniej i zachodniej części wyspy, a jego populacja jest podzielona na kilka oddzielnych obszarów. Na północy żyje w regionie Sambirano oraz na wyspach Nosy Be i Nosy Komba. Dalej na południe spotyka się go m.in. w okolicach Manongarivo, Sahamalazy i Kelifely oraz w Parku Narodowym Ankarafantsika, a najdalej na południe w Tsingy de Bemaraha.

W 2010 roku zasięg oszacowano na około 12 000 km², ale dziś ta liczba jest zawyżona, ponieważ najbardziej północne zwierzęta zalicza się obecnie do *Uroplatus garamaso*. Gatunek żyje na obszarach chronionych, takich jak Lokobe, Ankarafantsika i Tsingy de Bemaraha, ale również tam odławia się zwierzęta na potrzeby handlu.

> **Naturalny zasięg:** Madagaskar.

ŚRODOWISKO

Uroplatus henkeli jest związany z lasem i występuje w co najmniej trzech typach lasu: w nizinnym lesie deszczowym (np. w Sambirano), w suchym lesie liściastym zrzucającym liście (np. w Tsingy de Bemaraha) i w lesie bambusowym (np. w Lokobe). Nie stwierdzono go na otwartych plantacjach, a jedyne znalezisko na plantacji kawy dotyczyło młodego osobnika tuż przy skraju lasu.

W dzień gekon siedzi głową w dół na pniu drzewa, zwykle 70-130 cm nad ziemią, najchętniej na cienkich pniach o średnicy 2-6 cm. Nocą wspina się wyżej, by polować. Samica schodzi na ziemię, aby złożyć jaja.

Klimat jest tropikalny, z niewielkimi wahaniami temperatury. Pora deszczowa trwa od listopada do marca, a pora sucha od maja do września. Średnia temperatura w siedliskach wynosi około 23-27 °C, a wilgotność powietrza w lesie to średnio około 83 %. Zwierzęta są najczęściej obserwowane w okolicach pory deszczowej, kiedy są najbardziej aktywne i się rozmnażają. Co robią w środku pory suchej, nie wiadomo.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

Hodowla

TERRARIUM

Para potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 60 × 60 × 100 cm (długość × szerokość × wysokość), a grupa trzech do pięciu zwierząt zmieści się w 90 × 90 × 120 cm. Większe jest lepsze, także dlatego, że łatwiej uzyskać wyraźną różnicę temperatur między górą a dołem. Młode mogą mieszkać w 30 × 30 × 45 cm, dopóki z niego nie wyrosną. Szklane terrarium z siatką w suficie i w dolnej części frontu zapewnia dobrą wentylację oraz gładkie powierzchnie, na których gekony chętnie odpoczywają w dzień. Duże dorosłe osobniki dobrze czują się także w siatkowych wolierach.

Urządź je pionowymi pniami i gałęziami o grubości 3-10 cm, najlepiej z kilkoma o grubości 6 cm lub większej do odpoczynku. Dąb to dobry i łatwo dostępny wybór, natomiast należy unikać bardzo chropowatej kory. Żywe rośliny, które znoszą wilgoć i przytłumione światło, np. fikus sprężysty, epipremnum, dracena i skrzydłokwiat, dają kryjówki, rozpraszają światło i utrzymują wilgotność. Można użyć sztucznych roślin, jeśli żywe się nie przyjmują.

Podłoże może stanowić ziemia z niewielkim dodatkiem piasku na warstwie drenażowej z keramzytu, oddzielonej włókniną i przykrytej warstwą suchych liści. Ma być lekko wilgotne, ale nigdy mokre, zwłaszcza jeśli są samice, które mają składać jaja. Kilka dużych doniczek z ziemią daje dodatkowe miejsca do składania jaj. Unikaj chropowatych sztucznych skał, które powodują urazy pyska, gdy zwierzę skacze za zdobyczą.

TEMPERATURA

W dzień temperatura powinna wynosić 22-26 °C, a nocą spadać do 17-21 °C. Nocny spadek jest ważny dla dobrostanu, ale jeśli noce stale utrzymują się w dolnej granicy, samice mogą mieć trudności ze złożeniem jaj.

Największym zagrożeniem jest upał. Utrzymujące się temperatury powyżej 27 °C powoli osłabiają zwierzę, a powyżej 32 °C staje się ono niespokojne, przestaje jeść i może w krótkim czasie zginąć. Krótkie szczyty upału latem znosi. Dlatego ustaw terrarium w chłodnym miejscu bez bezpośredniego słońca i sprawdź, jak bardzo nagrzewa się pomieszczenie latem.

Gatunek przyjmuje temperaturę otoczenia i rzadko się wygrzewa, ale ciężarne samice robią to od czasu do czasu. Dlatego zastosuj słaby spot halogenowy (35-75 W, zależnie od wielkości terrarium) nad niewielką częścią terrarium, aby zwierzęta mogły same wybierać, podczas gdy reszta terrarium utrzymuje temperaturę tła. Dla młodych miejsce pod lampą powinno mieć około 30 °C. Niewielka sezonowość, z górną granicą zakresów latem i dolną zimą, jest niezbędna, aby zwierzęta przystąpiły do rozrodu (patrz rozmnażanie). Mierz temperaturę niezawodnymi termometrami cyfrowymi i kontroluj je za każdym razem, gdy zaglądasz do zwierząt.

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza musi być wysoka: od około 60 % w ciągu dnia do blisko 100 % tuż po zraszaniu. Zraszaj raz lub dwa razy dziennie, tak aby na liściach i szybach tworzyły się krople, z których zwierzęta piją. Celem jest wilgotne, ale nie przemoczone terrarium. Nie zraszaj tuż po karmieniu, bo woda spłukuje wapń z owadów.

Zamgławiacz pracujący przez kilka godzin rano naśladuje leśną rosę i zapewnia wysoką wilgotność bez mokrych powierzchni, ale nie powinien działać przez całą dobę. Kluczowa jest dobra wentylacja, aby powietrze nie stało w miejscu.

Gekon pije krople i zlizuje wodę z oczu, ale mimo to postaw płytką miskę ze świeżą wodą, wymienianą codziennie. Zapadnięte oczy, problemy z linieniem i pomarszczony ogon z podwijającymi się frędzlami świadczą o odwodnieniu.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

OŚWIETLENIE I UVB

Gatunek prowadzi nocny tryb życia i może obyć się bez UVB, jeśli suplement zawiera witaminę D3, ale warto je zapewnić, ponieważ w naturze zwierzęta otrzymują rozproszone promieniowanie UV przez listowie. Użyj świetlówki UVB dla gatunków leśnych, np. świetlówki T5 7 %, zamontowanej na zewnątrz siatkowej pokrywy razem ze spotem grzewczym. Indeks UV powinien wynosić 0 w cieniu między roślinami i najwyżej około 3 na najwyższych, odsłoniętych gałęziach, co odpowiada strefie Fergusona 2. Miernik indeksu UV jest niezbędny, ponieważ rośliny i wiek świetlówki zmieniają ilość docierającego promieniowania.

Zapewnij 12-14 godzin światła latem i 8-10 godzin zimą. Długość dnia powinna podążać za temperaturą i jest ważnym bodźcem do rozrodu. Odrobina światła księżyca przez okno lub słaby, przyciemniony LED o zmierzchu pomaga zwierzętom w orientacji. Unikaj bezpośredniego słońca, które szybko przegrzewa terrarium.

Czytaj więcej: Światło i UVB

ŻYWIENIE

Uroplatus henkeli żywi się owadami i innymi drobnymi zwierzętami. Podawaj urozmaiconą mieszankę świerszczy, szarańczy, karaczanów (np. dubia), larw barciaka i innych owadów karmowych, które same były dobrze karmione przez ostatnie 24-48 godzin. Oprószaj je wapniem i suplementem witaminowym zgodnie z zaleceniami producenta. Witamina D3 najlepiej pochodzi z oświetlenia UVB, ale bez UVB suplement musi zawierać D3.

Ślimaki są być może najważniejszym pokarmem dla samic. Samice, które dostają małe ślimaki, składają więcej jaj, szybciej regenerują się po składaniu i mają duże woreczki wapniowe na szyi. Muszla powinna być mniej więcej wielkości oka gekona. Używaj ślimaków z hodowli, np. ślimaków ogrodowych lub ślimaków mlecznych, nigdy dzikich, które mogą przenosić truciznę na ślimaki i pasożyty. Dorosłe samce zazwyczaj odrzucają ślimaki, natomiast młode obu płci je przyjmują.

Młode karmi się trzy razy w tygodniu małymi świerszczami lub muszkami owocowymi, podrośnięte i dorosłe dwa do czterech razy w tygodniu, a w okresie chłodnym tylko dwa razy w tygodniu. Samice przed składaniem jaj, w jego trakcie i po nim potrzebują więcej. Wypuszczaj owady wysoko w gałęziach późnym popołudniem. Waż dorosłe zwierzęta co trzy do sześciu miesięcy, a młode co miesiąc lub co dwa miesiące. Nadwaga obniża żywotność zwierząt i może prowadzić do floppy tail.

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

W dzień gekon siedzi zupełnie nieruchomo i zakamuflowany na pniu lub na szybie. To zwierzę do oglądania, a nie do trzymania w rękach. Dotyk go stresuje i może odrzucić ogon, który odrasta i przypomina poprzedni. Bierz go do ręki tylko wtedy, gdy trzeba go zważyć lub zbadać. Gdy czuje się zagrożony, szeroko otwiera pysk, pokazuje czarny koniec języka i wydaje przenikliwy krzyk.

Pod względem społecznym gatunek jest wyjątkowo łagodny jak na gekona. Nawet samce rzadko są wobec siebie agresywne, a pary lub małe grupy można trzymać razem, także grupy złożone wyłącznie z samców lub wyłącznie z samic. Mniejsze osobniki mogą jednak być zdominowane, więc trzymaj razem zwierzęta podobnej wielkości. Łącz zwierzęta rano i następnego ranka sprawdź je pod kątem ugryzień. Poważne rany oznaczają, że trzeba je natychmiast rozdzielić.

W okresie rozrodu samce mogą otwierać pyski i krzyczeć na siebie, a nowe zwierzęta mogą spotkać się z terytorialnością w ustabilizowanej grupie. W bardzo dużych obiektach gatunek może być trzymany razem z innymi dużymi gatunkami, ale w zwykłym terrarium powinien przebywać wyłącznie z osobnikami własnego gatunku.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Dorosłe samce mają wyraźne zgrubienia hemipenisów u nasady ogona, najlepiej widoczne od spodu. U zwierząt, które dopiero osiągnęły dojrzałość płciową, zgrubienia mogą być trudne do zauważenia. Nocą samce często mają duże ciemnobrązowe do czarnych plamy, a samice drobne ciemne kropki. Płeć można określić nawet u świeżo wyklutych młodych: samice mają czarny poprzeczny pas na karku, a samce czarny pasek wzdłuż grzbietu i drobne paski po bokach grzbietu.

Zwierzęta osiągają dojrzałość płciową po około 12-18 miesiącach. Samice muszą być w szczytowej formie, zanim zostaną dopuszczone do rozrodu, z dobrym napięciem mięśni i wyraźnymi woreczkami wapniowymi po obu stronach szyi. Zdrowe samice hodowlane ważą 70-115 g i są najbardziej płodne od drugiego do siódmego roku życia. Płeć jest determinowana chromosomalnie (samce ZZ, samice ZW), jak u reszty rodzaju.

GODY I KOPULACJA

Rozmnażanie wymaga wyraźnego rytmu sezonowego ze zmienną temperaturą, wilgotnością i długością dnia. Bez niego zwierzęta przestają się rozmnażać, a w najgorszym razie słabną. W Europie okres chłodny zazwyczaj przypada na naszą zimę, tak aby podążał za naturalną temperaturą pomieszczenia. Zwierzęta łączy się, gdy znów robi się cieplej.

Gatunek nie jest wybredny, a grupy hodowlane można zestawiać w niemal dowolnych proporcjach samców do samic. Kilka samców może się wzajemnie stymulować, ale wtedy nie wiesz, który jest ojcem. Samiec macha ogonem, wchodzi na samicę bez gryzienia jej w kark i wsuwa swój ogon pod jej ogon. Kopulacja odbywa się nocą i może trwać kilka godzin. Jeśli dwa zwierzęta nie chcą się kojarzyć, często pomaga krótkie rozdzielenie.

Samica może przechowywać nasienie i składać kilka zniesień po jednej kopulacji. Co roku daj jej około trzech miesięcy przerwy od samców, najlepiej w okresie chłodnym, a wcześniej, jeśli traci na wadze.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Mniej więcej miesiąc do dwóch po kopulacji samica zwykle składa dwa jaja, czasem tylko jedno, a bardzo rzadko do czterech. W jednym sezonie może złożyć do pięciu zniesień. Jaja są okrągłe i mają twardą skorupkę, nie skórzastą jak u wielu innych gekonów, mierzą około 2 cm średnicy i ważą 2-4 g. U ciężarnej samicy widać je przez brzuch.

Samica składa jaja nocą, tuż pod liśćmi lub płytko zakopane w podłożu, i obtacza je w ziemi tylnymi łapami, gdy skorupka twardnieje. Chętnie korzysta ponownie z tego samego miejsca. Zapewnij jej wilgotną ziemię przykrytą liśćmi lub kilka dużych doniczek. Zostaw ją w spokoju, a potem wyjmij jaja, nie obracając ich. Jaja leżące luzem na powierzchni podłoża, bez ziemi, są często niezapłodnione i samica nierzadko je zjada.

Po każdym zniesieniu zbadaj samicę, aby upewnić się, że złożyła wszystkie jaja i jest w dobrej kondycji. Jeśli traci na wadze, pora zakończyć rozród w tym sezonie.

INKUBACJA

Jaja inkubuje się w małym plastikowym pojemniku z wermikulitem zmieszanym z wodą w proporcji 1:1 wagowo lub z namoczonym i dobrze odciśniętym torfowcem. Umieść je do połowy w podłożu, nie obracając ich ani nie przykrywając. Wilgotność powietrza powinna przekraczać 70 %, ale samo jajo należy utrzymywać w suchości. Dobrym sposobem jest położenie jaja na małej miseczce z suchym wermikulitem, ustawionej na wilgotnym. Dopilnuj, aby kondensat z pokrywki nie kapał na jaja. Świeżo wyklute młode mogą połykać wermikulit, więc rozważ torfowiec lub przykrycie wermikulitu cienką tkaniną.

Temperatura powinna wynosić od 18 do 26 °C. Jaja mogą się wykluwać przy stałych 24-26 °C, ale nocny spadek do 18-22 °C daje więcej wykluć, a najlepszy jest stopniowy wzrost i stopniowy spadek. Dlatego pomieszczenie z naturalnymi wahaniami często sprawdza się lepiej niż inkubator.

Wyklucie następuje po 100-230 dniach, średnio po 165 dniach, a wyższe temperatury skracają ten czas. Jaja z tego samego zniesienia wykluwają się zwykle w ciągu kilku dni, najwyżej w odstępie tygodnia. Na wczesnym etapie można zobaczyć naczynia krwionośne, prześwietlając jajo latarką w ciemnym pomieszczeniu.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Młode mierzą przy wykluciu 4-5 cm od pyska do kloaki i około 7 cm łącznie. Zostaw je w pojemniku inkubacyjnym do pierwszego linienia. Gdy są żwawe, dobrze wykształcone i mają zamknięty pępek, przenosi się je do małego szklanego terrarium o wymiarach co najmniej 30 × 30 × 45 cm, urządzonego jako miniatura terrarium dorosłych. Plastikowe pojemniki są gorszym wyborem, ponieważ plastik zatrzymuje promieniowanie UVB, a wentylacja jest słabsza.

Utrzymuj młode w 23-25 °C w dzień i 19-21 °C w nocy, ze słabym spotem halogenowym (np. 35 W), który daje około 30 °C w niewielkim miejscu. Młode znoszą upał gorzej niż dorosłe, więc musi być wyraźna różnica między strefą ciepłą a chłodną. Indeks UV pod lampą może wynosić najwyżej 3. Podawaj małe świerszcze i muszki owocowe trzy razy w tygodniu, oprószone suplementem przy każdym karmieniu, oraz małe ślimaki, gdy młode zaczną je przyjmować. Karmienie pęsetą na początku pokazuje, czy wszystkie jedzą.

Młode mogą być trzymane pojedynczo lub w grupach najwyżej czterech, dopóki nie jedzą regularnie i dobrze nie rosną. Utrzymuj je w podobnej wielkości, a te, które zostają w tyle, przenieś do osobnego terrarium.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla

Zdrowie i częste błędy

Uroplatus henkeli jest delikatny, a zwierzęta w słabej formie mogą marnieć i ginąć niemal bez ostrzeżenia. Dlatego najważniejsze są profilaktyka i uważna obserwacja. Typowe problemy to:

- Zbyt wysoka temperatura. Dłuższy czas powyżej 27 °C, a zwłaszcza powyżej 32 °C, powoduje niepokój, brak apetytu, wychudzenie i ostatecznie śmierć.
- Odwodnienie. Zapadnięte oczy, problemy z linieniem, pomarszczony ogon i podwinięte frędzle ogona świadczą o zbyt niskiej wilgotności lub zbyt małej ilości wody.
- Floppy tail, kiedy ogon przewraca się na grzbiet, gdy zwierzę wisi głową w dół. Wiąże się to z nadwagą i zapobiega się temu umiarkowanym karmieniem.
- Utrata ogona. Często jest oznaką stresu lub złego samopoczucia, a u osłabionych zwierząt ogon może odpaść bez dotyku.
- Zatrzymane jaja i wyczerpane samice. Przyczyną jest często zbyt mało wapnia, zbyt zimne noce lub zbyt wiele zniesień. Zapobiegają temu ślimaki, coroczna przerwa i kontrola po każdym zniesieniu.
- Urazy pyska spowodowane chropowatymi sztucznymi skałami lub zbyt małym terrarium oraz rany od ugryzień.

Regularnie waż zwierzęta i kontroluj napięcie mięśni oraz woreczki wapniowe. Zgłoś się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli gekon traci na wadze, przestaje jeść, wydaje się ospały lub nie pije sam. Do tego czasu możesz podawać wodę, ostrożnie zraszając pysk. Warto też zlecić badanie próbki kału.

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.